

70 onns Succurs svizzer d'enviern

L'istorgia dal Succurs d'enviern è l'istorgia da la paupradad

■ (cp) Personalitads renumadas da la politica e da l'economia han fundà il 1936 il «Succurs svizzer d'enviern per dischoccupads». La nova ovra d'agid dueva gidar personas basegnusas e lur famiglias a surmuntar meglier l'enviern ils onns d'avantguerra marcads d'in avegnir intschert. Dapi lura è il maletg da la paupradad sa midà e cun el era las activitads dal Succurs d'enviern. Restà è dentant il cumbat perseverant da l'ovra d'agid che s'engascha cun pled e fatg per umans en situaziuns difficilas. Nagin'ovra d'agid n'è colliada uschè stretegnamain cun la paupradad en noss pajais sco il Succurs d'enviern. El è vegnì fundà avant 70 onns per cumbatter quella. Da quel temp aveva la crisa economica mundiala numnadamain cuntanschi era la Svizra: Ella è vegnida confruntada cun in aut dumber da dischoccupads. En l'introducciun dal rapport da gestiun 1936/37 dal Succurs d'enviern pon ins leger: «Entas la stretga interdependenza economica da noss pajais cun tut ils stadis da l'Europa, gea ins po perfin dir cun ils centers economic da tut il mund, ha la crisa economica mundiala a l'entschatta dals onns trenta gi grevas consequenzas per noss'industria d'export. Per fortuna è il martgà intern sa mussà pli resistent. Era il turissem n'è l'emprim betg stà pertutgà da la crisa. Pir l'enviern 1934/35 han ins sentì en tut il pajais la crisa economica. Adina dapli manaschis en vegnids serrads, il dumber dals dischoccupads è creschì. Il punct culminant ha la crisa cuntanschi l'enviern 1935/36. Passa 100 000 personas, las bieras saunas e frestgas, n'avevan nagina lavur.» In citat che pudess senz'ater valair era per noss temp. Pervi da questa situaziun economica drammatica per la populaziun pertutgada, ha la confederaziun decis d'amplifitgar las prestaziuns da la cassa da dischoccupaziun che existiva gia da quel temp. Las prestaziuns n'eran dentant betg regladas sin plaun naziunal, mabain vegnivan pratitgadas sin plaun regional, per part schizunt communal cun grondas differenzas. Per pudair sustegnair tut ils umans basegnus che n'avevan betg pli il dretg da schurnadas u na survegnivan nagin agid per dischoccupads, ha l'Uffizi federal per industria, mastergn e lavur stgaffi in agid da crisa supplementar.

Il Succurs svizzer d'enviern per dischoccupads

Cunzunt ils mais d'enviern sa faschevan valair las miserias finanzialas, cura ch'ins duvrava supplementarmain anc material da stgaur, buns chalzers, vestgadira d'enviern u fritgs e legums pli chars. Per las personas pertutgadas gievi effectivamain per surviver: Il privel ch'ellas pudessan schelar u murir da la fom era grond, medemamain la pussaivladad da subir donns da la sanadad durabels pervi da la mancanza da nutriment. Ils uffizis federals e chantunals,

sco era ils posts da provediment eran conscients ch'ina «acziun cumplexiva per sustegnair las unfrendas da la crisa economica» era fitg urgenta. Personalitads renumadas da l'economia, l'industria e la politica han fundà il «Succurs svizzer d'enviern per dischoccupads». A sia emprima collecta èn sa participadas tut las regiuns cun excepziun da la Svizra franzosa. Il resultat è stà in retgav extraordinari per quel temp; 1,1 milliuns francs, in grondius segn da solidaritad tranter la populaziun. Uschia han ins pudì gidar bieras famiglias en basegn e surtut personas pli passadas a surmuntar l'enviern. Suent l'erupziun da la Segunda guerra mundiala han ins fatg ina collecta ensem cun il provediment da guerra svizzer, sut il num «Succurs d'enviern da guerra». Questa collecta, ch'è vegnida organisada per l'emprima giada en tut ils chantuns, ha purtà il 1941 in retgav da record da 3,1 milliuns francs. Per cumparegliar: Ils retgavs da las collectas dad oz n'èn betg blier pli auts.

Nutriment, vestgadira, ieli per stgaur

La paja ad onn da bieras famiglias cun tschintg u dapli uffants era ils onns 1936 fin 1945 tranter 1500 e 2000 francs. Cun ina modestia e spargnusadad remartgabla vivevan questas famiglias per part en relaziuns miserablas per betg stuar retrair daners dal sustegn dals paupers (oz: uffizi dal servetsch social); da stuar far quel pass era per bliers fitg umiliant. Respagns eran strusch avant maun; sch'il gudogn mancava pervi da la dischoccupaziun, purscheva il Succurs d'enviern sustegn: material da stgaur (charvun, laina ed ieli) era in grond import, medemamain la vestgadira d'enviern e stivals. Las prestaziuns da l'ovra d'agid èn davent da l'entschatta stad orientadas al basegn e fitg effizientas. Perquai che plitost ils abitants da la citad pativan da quel temp dals strapatschs supplementars da l'enviern, survegnivan quels bons spezial per retrair paun, latg, tartuffels, puma, sal, zutger, ieli da cuschnar, material da stgaur e textilias. En il chantun da Sviz pussibilitava il Succurs d'enviern a babs da famiglia da retrair tartuffels da sem per in pretsch reduci. Il Succurs d'enviern da Basilea distribuiva mintg'onni passa in milliun kilos tartuffels e 400 000 kilos fritgs e legums setgentads. Var 21 000 personas han profità da quest'acziun; quai eran bundant 12% da la populaziun chantunala. Mammass en speranza e mammass che tezzavan survegnivan ultra da quai gratuitamain ovomaltina e sardinas per cumpensar mancanzas da mineral e da grass (ina mesira da lunga vesida e remartgabla per quest temp). Era per lenziels e pezs vegniva procurà. En il Giura survegnivan p. ex. cuschnas da latg e da schuppa contribuziuns considerablas. Cunquai ch'il provediment da latg n'era betg adina pussaivel pervi dal raziunament, vegnivan distribuïdas

Las acziuns da tartuffels e puma han gidà blera glieud en differents lieus da noss pajais da na stuvair patir fom durant l'enviern.

FOTOS SUCCURS D'ENVIERN SVIZZER

gia da quel temp tabletas da vitamins per prevegnir a sintoms da mancanza spezialmain tar uffants. Durant la guerra ha l'Uffizi federal da provediment da guerra organisà las uschenunadas acziuns popularas da ponn: Il Succurs d'enviern distribuiva a la populaziun paupra gratuitamain u per in pretsch fitg reduci differents tailas per chautschas dad umens e da mats, chamischas, lenziels, vestgids suren e cuvertas da launa. En emprima lingia gidava il Succurs d'enviern adina cun naturalias, nua ch'igl era necessari vegnivan concedidas era contribuziuns finanzialas, per exempel per pagar fits-chasa, eglies e curs da rescolaziun.

Rimnadas da vestgadira, stivas da vestgadira etc.

A Turitg ha il Succurs d'enviern endrizzà il 1937 l'emprima stiva da vestgadira: Entaifer l'emprim onn han ins distribuì en tut 44 396 tocs vestgadira ad 8230 personas. En il decurs dals onns èn las stivas da vestgadira daventadas bunamain en tut ils chantuns in'instituziun solida dal Succurs d'enviern, medemamain sco las rimnadas da vestgadira tradiziunalas. En las stivas da vestgadira vegniva era cusì e cuntshà, ed i deva curs da cusar. A las puras da la part sura bernaisa stevan a disposiziun dunnas che cusivan e cuntshavan a schurnada durant maximalmain diesch dis. Ellas midavan ils vestgids e la biancaria, che vegnivan per gronda part da la Bassa, tenor ils basegns da la populaziun rurala e gidavan era uschiglio a cuntshar ed a cusar vestgadira da lavur. La stiva da vestgadira da Basilea ha cuntinuà questa tradiziun en fin l'onn 1999 cun sairas da cusar, nua che mammass pudevan midar e renovar lur vestgadira. Cura che la manadra da la stiva da vestgadira da Basilea è ida en pensiu, han ins deplorablmain stuì dar si quest servetsch. A Turitg è vegnida serrada la davosa stiva da vestgadira la fin dal 2000. Il 1941 menziunescha il Succurs d'enviern da Turitg per l'emprima giada era la consegna da mobiglia, numnadamain da letgs; uschia è naschida l'acziun da letgs dal Succurs d'enviern!

Las activitads d'agid da pli baud...

Gia in mez onn suenter la fundaziun dal Succurs d'enviern è sa tschentada la dumonda, schebain quel duai daventar in'instituziun durabla u restar in'acziun unica. Suent discurs e consultaziuns intensivass èn ins vegnì a la suandanta conclusiun: «Il Succurs d'enviern è sa cumprovà gia durant l'emprim mez onn d'activitad e nagin na pensa pli da smetter cun questa bun'ovra uschè ditg ch'i dat anc tanta miseria da mitigiar.» (rapport da gestiun 1936-41). La situaziun economica è bain sa megliorada suenter il 1945, la paupradad n'è den-

tant betg svanida. Ils budgets da las famiglias, ch'eran gia magheras, na pudevan betg supportar ulteriuras ipotocas. Ed alura devi era bieras personas attempadas sulettas che na pudevan betg pli lavurar cumplainamain ed avevan qua tras ina paja anc pli pitschna. Uschia èn las prestaziuns da naturalias, sco material da stgaur, tartuffels e fritgs e vestgadira chauda per l'enviern, restadas in agid indispensabel per surviver. Vitiers vegnivan anc ulteriuras cumpras che surpassavan il budget fitg modest: cumpletter la rauba da chasa, ulteriurs letgs sche la famiglia creschiva, lenziels e cuvertas da launa, reparaturas da la mobiglia etc. Ma la pli gronda summa è vegnida duvrada en fin vers la fin dals onns settanta clemain in furma da daner blut per medegiar donns da sanadad. Perquai che bieras personas cun pauc gudogn n'avevan nagina cassa da malsaus, vegnivan quellas immediat en ils daivets cun pajar medicaments, tractaments u operaziuns charas. Qua vegniva il Succurs d'enviern en agid cun contribuziuns per evitar il mender. Bliers purs pitschens che avevan furni fritgs e verduras sco acziun da solidaritad a la populaziun da las citads durant la gronda crisa economica e durant ils onns da guerra ed avevan survegnì persunter vestgadira, eran ussa confruntads cun ina disproporziun tranter il gudogn racoltà dal terren e fund e la grevizza finanziaria da la famiglia. Sch'igl era insaco pussaivel, gidava il Succurs d'enviern cun procurar per ulteriuras pussaivladads da gudogn, pajar contribuziuns per maschinas, rauba da chasa, vestgadira e victualias supplementaras per evitar in nutriment dischequilibrà.

... e dad oz

Il 1936 è vegnì fundà il Succurs d'enviern per gidar a surviver personas main bainstantas en temps da grevizza. En il decurs dals decennis èn dentant las activitads da l'ovra d'agid sa midadas fermamain. Oz na vai forsà betg pli per il surviver. Il burgais è protegi relativamain bain cun assicuranzas obligatoricas encunter ils ristgs da professiun, da vegliadetgna e da malsogna. I dat dentant anc adina ina gronda gruppa da la populaziun che sto viver sut u al cunfin da la paupradad e da l'existenza. La crisa economica da la fin dal davos tschientaner cun sias consequenzas negativass ha dauzà il dumber da personas cun entradas da lavur nunsuffizientas sin passa 500 000, da quellass èn var 230 000 uffants (funtaina: retschertga «Working Poor en Svizra» da l'Uffizi federal da statistica). Quests umans na ston per regla betg cumbatter per surviver. Ma els na pon betg satisfar als basegns existenzial ed èn uschia per gronda part exclus da la vita sociala. Envidar amis, ir a kino, visitar parents ed enconu-

schents che abiteschan lunsch davent, excursiuns e per part era champs da scola, abunaments da bogh ed ulteriuras activitads d'uffants n'èn betg pussaivlas. Deploablmain mancan savens ils daners ed era la forza per la scolaziun supplementara necessaria per augmentar lur schanzas sin il martgà da lavur. Els portan sche pussaivel vestgadira regalada, gia duvrada. Ils budgets da las chasadas èn uschè modests che expensas nunprevissas – l'exempel classic èn eglies ruts u reparaturas dals dents e surtut malsognas en las famiglias – n'èn betg supportablas. «Nus discurren qua cler e net da famiglias che finanzieschan ina vita modesta cun lur entradas. Ils uffants na portan betg vestgadira da marca e na possedan nagins telefonins chars», accentuescha Andreas Zehnder, secretari central dal Succurs d'enviern. Questas consequenzas d'ina situaziun d'urgenza permanenta, preschentadas qua, pertutgan praticamain en medema maniera tant la populaziun rurala sco era glieud che viva en citads.

Co ch'il Succurs d'enviern gida

Prestaziuns nunbirocraticas, spertas e concretas. Uschia descriva Monika Weber, presidenta centrala dal Succurs d'enviern, a moda pregnant las activitads dal Succurs d'enviern. «Nus avain da far surtut cun umans ch'èn dependents da noss agid. Quai èn savens famiglias u personas ch'educheschan sulettas, che vegnan senza culpa en ina situaziun d'urgenza u anc mender, che sa chattan gia dapi pli lung temp en ina situaziun fitg difficila», conferma ella. «Questas personas stattan en il center da nossas activitads.» Il sustegn vegn prestà en furma d'agid pratic: ina dunna spetga in uffant, las entradas da la famiglia giuvna na lubeschan dentant betg da cumprà la rauba necessaria per il pop. Qua vegn en agid il Succurs d'enviern. In'atra giada dovan ils uffants novs letgs – era qua gida il Succurs d'enviern (mintg'onni metta el a disposiziun passa 1400 letgs cumplets). Enstagl dals bons da victualias distribuescha el oz fritgs e legums; quai è ina distgargia bainvegna per bliers budgets da famiglia strapatschads. Surtut da Nadal dat il Succurs d'enviern bliers bons per cumprà vestgadira. Anc oz n'han tschertas famiglias betg ils daners necessari per cumprà la gardaroba d'enviern. Ultra da quai dat il Succurs d'enviern ina contribuziun unica per pajar quintis urgents u per far cumpras indispensablas. «Las summas necessarias n'èn per regla betg fitg autas, en media tranter 1000 e 2500 francs», declera Monika Weber. «Igl è forsà grev da chapir ch'ina tala summa plitost bassa po segirar ad ina famiglia l'existenza e signifitgar per ella in'enorma distgargia.» E tuttina èsi ina da las finamiras principalas dal Succurs d'enviern da distgargiar umans en miseria cun prestaziuns concretas ed efficacias, tenor il motto: agid per gidar sazez. Ma l'ovra d'agid na vul betg mo dar sustegn material, mabain era purtar in pau plaschair en il mintgadi savens deprimant. Per exempel cun porscher las vacanzas da la Reka per famiglias spussadas, cun bons per far cummissiuns per ina pitschna parti d'anniversari dals uffants, cun surpigliar ils custs d'in champ da vacanzas, cun sa participar als custs da l'instrucziun musicala, cun pajar la comembranza d'ina biblioteca, cun dar ina contribuziun per in champ da sport ... En il center dals projects pli novs stat la duraivladad da l'agid. Ils projects duain gidar a meglierar la situaziun dals pertutgads a lunga vista, per exempel cun contribuziuns per curs da perfeziunament, per la scolaziun supplementara u per curs spezial. Ma insatge è fitg impurtant: Il Succurs d'enviern na remplazza betg las prestaziuns d'agid publicas.

Ulteriuras infurmaziuns davart il Succurs d'enviern dat Andreas Zehnder, Succurs svizzer d'enviern, Clausiusstrasse 45, 8006 Turitg, telefon 044 269 40 50, info@winterhilfe.ch, www.winterhilfe.ch

Quests uffants han retschavi avant 60 onns lur vestgadira dal Succurs d'enviern.